

תופעת סייבר המדינה האסלאמית - מה המערב לא

מבין?

דניאל ברן ויוסי לוי¹

1	תקציר
2	תופעת "המדינה האסלאמית"
10	גיוס חברים
11	היגיון ההתפשטות במרחב, מה המערב לא מבין?
11	הסייבר והרשתות החברתיות – מימד השפעה החדש
13	מה המערב עדיין לא מבין
15	סיכום

תקציר

המאבק של ארגון המדינה האיסלמית (דאע"ש) מול מדינות המערב מתרחש בעיקרו במימד הסייבר וברשתות החברתיות בניסיון להשפיע על סדר היום המדיני והעולמי. דאע"ש השתמשה במרחב הסייבר לגייס תמיכה, כספים ולוחמים, להפיץ תעמולה ולבצע לחימה תודעתית נגד אויביו. עם זאת, מתקפת הקואליציה מתמקדת במימדים הפיזיים המסורתיים, ואף מספקת לארגון הטרור חומרי תעמולה אפקטיביים נגד מדינות המערב. תגובה ראוייה לדאע"ש מוכרחה לכלול הכרה שהפצת השפעה דרך הרשת היא בין האיומים המרכזיים שאיתם יתמודד המערב יתמודד.

¹ תת-אלוף דניאל ברן מכהן היום כמפקד יחידת "לוטם" – היחידה הטכנולוגית לתקשוב מבצעי באגף התקשוב. מר יוסי לוי הוא מומחה לקולנוע ולתקשורת המונים. הכותבים מבקשים להודות לאלוף משנה (במיל") עינת גפנר – גולדשטיין, חוקרת מרכז דדו, על תרומתה וסיועה בכתיבת המאמר.

"דאע"ש מומחים בתקשורת ובהפחדות, אין מה לפחד מהם"; כך טען בתחילת השנה האלוף במיל" עמוס ידליון, ראש אמ"ן לשעבר וראש מכון ה- INSS היום.

מנגד, בעצרת האו"ם בספטמבר השנה, הכריז הנשיא האמריקאי כי "יש להרוס את דאע"ש... נמשיך במאמץ הצבאי נגד הארגון". ה"ניו יורק טיימס" דיווח כי בעוד הכוחות האמריקנים תוקפים מן האוויר את אנשי המדינה האסלאמית, כוחות הקשורים לאיראן פועלים על הקרקע, נגד האויב המשותף לשתי המדינות.

בראיון שהעניק לאחרונה, הודה הנשיא אובמה כי גורמי המודיעין האמריקאי לא העריכו נכונה את עוצמתו של הארגון בסוריה. בנוסף, כ- 35 שנה לאחר המהפכה האסלאמית באיראן נפגשו בשולי עצרת האו"ם בניו יורק, ראש ממשלת בריטניה ונשיא איראן, למפגש היסטורי ראשון במטרה להדק את הקשר בין שתי המדינות³.

במהלך מסע הבחירות לנשיאות, הצהיר נשיא ארה"ב ברק אובמה לא אחת, כי הוא מתנגד ללחימה בעיראק ולכשיבחר יסיג את הכוחות האמריקאים משם. ואכן, ב-19 באוגוסט 2010 האמריקאים נסוגו צבא ארה"ב מעיראק. על רקע החלטה זו, ועל רקע הקו המדיני הברור בו נקט אובמה, תמוהה החלטת הממשל האמריקאי והבריטי, ארבע שנים מאוחר יותר, לאחד קואליציה למאבק באותו מקום ממנו נסוגו ב-2010, שעל פי ראש ממשלת בריטניה וי"ר המטות המשולבים של ארה"ב ייקח שנים, וידרוש נוכחות של עשרות אלפי חיילים על הקרקע.

מה הצליח לאחד את מנהיגי המערב לפעולה נגד ארגון טרור, שהיה אנונימי יחסית עד לאחרונה ולפעול באופן המחזק את מה שהוגדר עד לא מזמן על דים כ"ציר הרשע"? במשך למעלה משלוש שנים התנהלה מלחמת אזרחים בסוריה שגבתה למעלה מ- 170,000 הרוגים ובמשך כל תקופה זו ארה"ב ומדינות המערב עמדו מנגד. כיצד אם כן, הצליח בפרק זמן כה קצר ארגון טרור שקיומו נחשף רק לאחרונה, ומונה פחות מ-40 אלף טרוריסטים מצידים בנשק בסיסי ורכובים על טנדרים, להיות מוגדר על ידי ארה"ב כ"איום על המולדת"?

תופעת "המדינה האסלאמית"

מהו הדבר שהמערב לא מבין בתופעת המדינה האסלאמית? כיצד חוסר ההבנה יוצר פחד בקרב מנהיגי המערב? מדוע חוסר ההבנה לא רק הופך את ההתמודדות עם המדינה האסלאמית ללא אפקטיבי, אלא אולי, באופן פרדוקסאלי, מגביר את הצלחתו, לפחות נכון לעכשיו?

ארגון המדינה האסלאמית, (IS (Islamic State), או כפי שנקרא במקור – דאע"ש (אל-דולה אל-אסלאמיה פי אל-עראק ואל-שאם – 'המדינה האסלאמית בעראק ובשאם [סוריה]'), הוא [ארגון טרור](#) אסלאמי סוני קיצוני, שהתפצל מארגון אל-קאעדה בשנת 2014, בעקבות חילוקי דעות בין ההנהגה המרכזית למפקדי השטח של הארגון. שינוי שמו של הארגון מדאע"ש ל"מדינה האסלאמית", מלמד על שאיפותיו המתרחבות אשר אינן מוגבלות עוד מבחינה גיאוגרפית. בסוף [יוני 2014](#) הכריז הארגון על הקמת ח'ליפות אסלאמית עצמאית בשטחים שבשליטתו.

הארגון הוקם על ידי אבו מסעב א-זרקאווי ב- 2003 ונקרא ג'מאעת א-תוחיד ואל-ג'האד, ומטרתו הוגדרה להילחם בכוחות הקואליציה שחדרו לעיראק כדי להפיל את שלטונו של צדאם חסין. ב- 2004 נשבעו לוחמי הארגון אמונים לאל-קאעידה והפכו לשלוחתו בעיראק. מנהיג הארגון אבו מסעב א-זרקאווי נהרג

² האלוף במיל" עמוס ידליון, ראש אמ"ן לשעבר, בכנס על ארגון הטרור הסוני הקיצוני דעא"ש – 5.1.2014.
³ "שעה של דיאלוג מעשי", צייץ רוחאני. "היסטוריה קטנה נעשתה", אמר קמרון.

ב- 8 ביוני 2008 בהפצת חיל האוויר של ארצות הברית בעיראק, לאחר ניסיונות [התנקשות](#) קודמים שכשלו. [אבו איוב אל-מסרי](#), שהחליף את א-זרקאוי כראש הארגון, חוסל אף הוא ב- [18 באפריל 2010](#) בפעילות אמריקאית-עיראקית. מנהיגו הנוכחי של ארגון "המדינה האסלאמית", אבו בכר אל-בגדאדי, עומד בראשו ממאי 2010. תחת הנהגתו שינה הארגון את היגיון פעולתו והחל להשתלט על אזורים בעיראק ולהשליט בהם שלטון אסלאמי קיצוני, עם שאיפה להמשיך ולהתרחב.

ההיגיון האסטרטגי של הארגון מתמצה בתנועה להתפשטות במרחב, תוך יצירת מרחב הולך וגדל לח'ליפות אסלאמית, כאשר זו תבנה בהדרגה דרך שלושה מעגלי השפעה. המעגל הראשון מגדיר את גרעין ייסודה של הח'ליפות האסלאמית בעיראק, סוריה ואפגניסטן. זהו המרחב האופרטיבי בו ייווצר המודל הפוליטי החדש שימשם בסיס להתארגנות מוסדית כמו מדינתית⁴ ואשר ישמש השראה להתרחבותה העתידית. המעגל השני, על פי תפישת העתיד של הארגון, הוא המדינות המוסלמיות הכופרות שאיבדו את דרכן, ואילו המעגל השלישי אליו מכוון ארגון "המדינה האסלאמית" את יעדיו הוא המערב. אמנם המערב מוגדר כיעד הרחוק בסדר עדיפויותיו להשפעה והשתלטות, אך בל נטעה, המעגל הזה, כפי שיוצג גם בהמשך המאמר, איננו מחכה בתור. ארגון המדינה האסלאמית בונה את יכולות השפעתו עליו סימולטנית למעגלים האחרים.

התקדמותם של צבאות כובשים בעבר לוותה בקריאות קרב וצלילי הלמות תופי מלחמה מהדהדים בשדה הקרב. הטכנולוגיה והאבולוציה הרשתית העבירה אותנו לעידן הלחימה החדש, בו למכשיר הסלולרי הנייד, למחשב האישי ולרשת החברתית תפקיד משמעותי במימוש האסטרטגיה הצבאית. אל-קאעדה היה מראשוני ארגוני הרור שהשתמש בהצלחה ברשת, בעיקר כאמצעי תקשורת, פו"ש והדרכה לרכישת יכולות ולקראת ביצוע משימות. אולם, ארגון המדינה האסלאמית עושה שימוש חסר תקדים בתחכום, בהיקפו ובטקטיקות שלו בשימוש ברשתות החברתיות.

בראי ההיסטוריה, התעמולה כצורת [תקשורת](#) להפצת רעיונות בקרב ציבור רחב, במטרה להשפיע על [התנהגותו](#) או [עמדותיו](#) - קיימת מאות ואלפי שנים. מנגנון מרכזי בתעמולה מבוסס על שימוש בריבוי וחזרה של המסרים המועברים, וזאת על מנת להעצים את חשיפת הפרט אליהם תוך ניצול החשיבה הלא-מודעת של הפרט. עוצמתה של התעמולה בשתי המדינות הטוטליטריות הגדולות של [המאה ה-20](#) - [ברית המועצות](#) ו**גרמניה הנאצית**, מוכרת היטב. המניע [האידיאולוגי](#) התחבר לצורך ליצור בקרב אומות אלו תחושת קולקטיב רעיוני - המוני - מלכד - חובק כל. התעמולה כללה שימוש באמצעים טכנולוגיים חדישים לימנם - הרדיו והקולנוע, כמו גם בעצרות המונים, בדגלים ובסמלים, ליצירת שפה חזותית ורעיונית ייחודית, שמטרתה השלטת אורח המחשבה הרצוי על כל הכפופים וההולכים אחרי המשטרים בכל היבט של חייהם.

ארגון "המדינה האסלאמית" שהבין לעומק את משמעות מימד הסייבר ופוטנציאל השפעתו על הפעילות האנושית, יצר מסע תעמולה מקוון מתוחכם, רב השפעה ומתוזמן היטב המקיף את כלל האספקטים של מימד זה, ובדגש על הרשתות החברתיות השונות (וואטסאפ [WhatsApp], פייסבוק [Facebook], טוויטר [Twitter] ויוטיוב [YouTube]), לטובת הפצתו וקידומו של "מותג" הג'האד שלו על פני הגלובוס.

⁴ החליפות האסלאמית אינה מבטאת רעיון של מדינת הלאום כפי שאנו מכירים, אך עם זאת יש באסטרטגיה של המדינה האסלאמית ניסיון לייצר מסגרת פוליטית עם מאפיינים מוסדיים המוכרים לנו (ארגון חברתי, הגדרה טריטוריאלית, כלכלה וכו').

בתחילת שנות האלפיים זיהו חוקרים⁵ את השימוש הנעשה על ידי ארגוני הטרור ברשת האינטרנט כמאופיין בחמש קטגוריות עיקריות: תעמולה ולוחמה פסיכולוגית, גיוס מימון, גיוס חברים, רישות (Networking) ואיסוף מידע. המודלים הללו דיברו על דרך פעולה שבדרך כלל נחבאה אל הכלים ונצמדה לאמצעים וערוצים מסורתיים (דוא"ל, אתרים, פורומים). עם התחוללותה של מהפכת ה- Web 2.0 כל כללי המשחק השתנו ובארגון "המדינה האסלאמית" הבינו לעומק את הפוטנציאל וההזדמנויות הנובעים מהתפתחות הרשתות החברתיות והגלובליזציה הרשתית, כפלטפורמה לתשתית קידום רעיון הח'ליפות המבוצרת והרחבה, בעולם שלאחר ה"אביב הערבי".

פעילותו של ארגון 'המדינה האסלאמית' נשענת על אידיאולוגיה מוגדרת, סדורה וברורה ובניגוד לתפיסה הרווחת, לא מדובר בהתארגנות שצצה לאחרונה "משום מקום". הנהגת הארגון זיהתה מוקדם מאוד (שנתיים לפחות בטרם ההכרזה הרשמית על ייסוד הח'ליפות ביוני 2014) את קהל היעד שלהם, והגדירה אסטרטגיה ודרכים למימושה. הקריאה האידיאולוגית היא ל"מרד" מוסלמי אזרחי עולמי - Rise of the Ummah. זהו מרד הניזון מתחושות נרדפות, ומדיכוי חברתי וכלכלי.

הארגון, ששם לעצמו מטרה להחזיר את הח'ליפות המוסלמית על כנה, עושה שימוש מושכל, מתקדם וחדשני בכל אפיקי התקשורת בעולם המודרני. הוא ניכס את הפלטפורמה הרשתית ליעדיו ולתוכניתו ארוכת הטווח, ונראה כי יש לו את הסבלנות ואורך הרוח הנדרשים כדי להוציאם לפועל. בספטמבר 2004, חטף מייסד דאע"ש, אבו מסעב א- זארקאווי, שלושה אזרחים מערביים (בריטי ושני אמריקנים), ודרש שחרור אסירים תמורתם. שני האמריקאים הוצאו להורג וראשם נערף בהפרש של יומיים זה מזה, תוך ניצול מופע ההרג של הבריטי ליצירת סרטוני לוחמה פסיכולוגית. הסרטונים הועלו לרשת האינטרנט ועד מהרה מצאו את דרכם גם לרשתות הטלוויזיה ששידרו את הסיפור באינטנסיביות ובהרחבה.

עשור לאחר מכן, שיחזר הארגון בדיוק רב את אותה הטקטיקה שעבדה אז, אך הפעם תחת פיקודו של אבו בכר אל בגדאדי. הארגון הוציא להורג, בזה אחר זה, את הצלם האמריקאי ג'יימס פולי, העיתונאי האמריקאי סטיבן סוטלוף, ועובד הסיוע הבריטי דייוויד היינס, והשתמש בעיתונאי הבריטי ג'ון קנטלי לסדרת סרטוני לוחמה פסיכולוגית. ישנם מוטיבים חוזרים ברורים בסרטונים שקשה להחמיצם, כמו הבגד הכתום (שמתקשר עם לבושם של אסירי הכלא האמריקאי גוואנטאנאמו), הדגל השחור ברקע וכן שיטות הפעולה; עם זאת, ניתן לזהות בבירור את ההבדל העיקרי והוא המיזיו של המדיום האינטרנטי. בשנת 2004 הארגון היה נתון לחסדיה ותשומת ליבה של התקשורת העולמית המוסדית כדי להעביר את המסרים שלו באופן נרחב, ואילו בשנת 2014 הארגון אינו תלוי עוד בחסדיהם של גורמים חיצוניים. עליית כוחן ומרכזיותן של הרשתות החברתיות בחיי היום-יום, אתרי שיתוף הווידאו ולידתה של "הבלוגוספירה" פטרו אותו מכל תלות שהייתה לו בגורמים חיצוניים. בעת הזו ארגון "המדינה האסלאמית" פעיל בכל מישורי המדיה (כתובה, מודפסת, שמע ווידאו) באופן עצמאי לחלוטין. הוא מעסיק מומחים בתחומי השיווק, יחסי ציבור והפקת תוכן חזותי, תוך שימוש בכלים "משחקיים", כדוגמת ה-⁶ gamification, והוא מנצל (בציניות רבה) את מאפייני דור ה-Y ודור ה-Z במערב, תוך רומנטיזציה של האידיאולוגיה שלו.

⁵ Muara Conway, "Terrorism and the Internet New Media – New Threat?," *Parliamentary Affairs*, Vol. 59 (2), pp. 283-298.

⁶ השימוש בטכניקות עיצוב משחקים, משחקי חשיבה ומכניקת המשחק, נעשה במטרה לעודד אנשים לאמץ אותם או על מנת להשפיע על אופן השימוש בהם. המשחק פועל באמצעות הפיכת הטכנולוגיה למרתקת יותר, על ידי עידוד המשתמשים לעסוק בהתנהגויות רצויות, על ידי הצגת הדרך להשגת שליטה עצמית ואוטונומיה.

בין הכלים המופעלים על ידי אנשי הארגון ניתן למנות את ה- #Hashtaghijacking⁷, גניבת חשבונות אישיים באמצעות אפליקציות mobile רשמיות (על כך יורחב בהמשך), שימוש ברשתות BOT אליהן הם הסתננו, ושימוש בכל אלו להפצת קמפיילים (בעיקר כנגד המערב), להעברת מסרים לעוקבים (באמצעות הרשתות השונות), להפצת משחקי מחשב, סרטי תודעה ועוד.

באמצעים אלו מנסה הארגון לגייס חברים חדשים (בדגש על מערביים), להפיץ ולנטוע פחד בקרב אויבים ויריבים (בעיקר במערב), לגייס לגיטימציה וכספים, כאשר נראה כי כלל המטרות מושגות באופן עקבי ומהיר.

החוט המקשר בין כל מישורי הפעולה של הארגון הוא הנעה והתקדמות, לפחות למראית עין, לעבר חזון קץ הימים על פי המסורת הסונית. במסגרת המאמץ לזרוע פחד בלב האויבים והיריבים משחרר הארגון, כבר מראשית שנת 2012, עשרות סרטונים, כשהבולטים ביניהם, באורך הקרוב לשעה, הם סדרה של ארבעה סרטי וידאו המכונה "Clanging of the Swords". בשלושת הסרטים הראשונים ישנה התפתחות במסרים ובוויזואליזציה והם מוכוונים בעיקר לגיוס האוכלוסייה דוברת הערבית. עוברים בהם כחוט השני מוטיבים "אפוקליפטיים" וסמליים הלקוחים מהחדיית⁸, המבשרים את ביאת ה"מהאדי" (המשיח המוסלמי) בשנת ההיג'רה 1435 (היא 2014). האלמנטים הבולטים בסדרה הם הדגל השחור (המוכר כמותג הארגון), מגזין מקוון בשם dabiq⁹, שימוש במונח Ummah והדגל האדום המייצג את המאהדי (המשיח המוסלמי), שבואו מבשר את אחרית הימים. בחלק מהסרטים משולבות סצנות אלימות המצולמות בהשראת משפחת משחקי המחשב הפופולריים GTA – Call Of Duty.

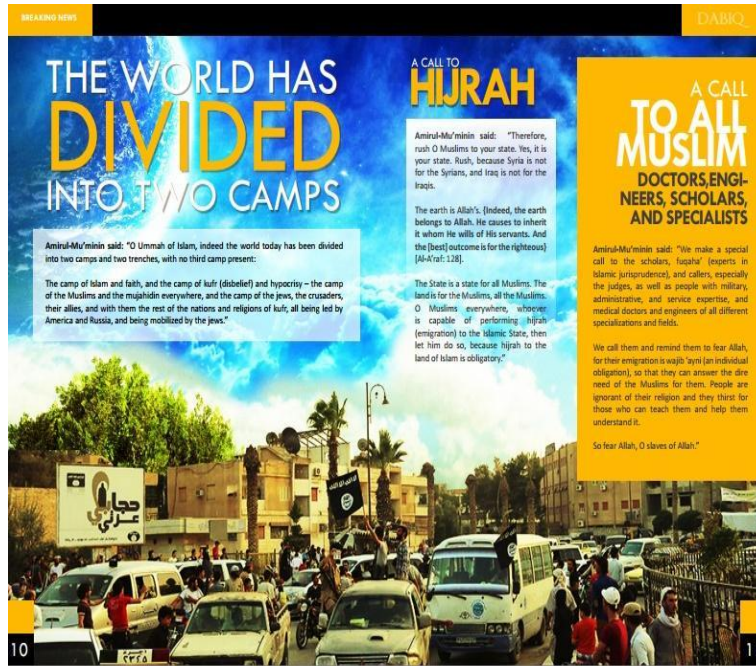
לסרט הרביעי והאחרון שהוציא הארגון בסדרה- "Clanging of the Swords IV" אפשר ליחס קפיצת מדרגה ביחס לשלושת קודמיו. הוא מציג את חזון ה-Ummah, את הישגי המאבק והניצחונות בקרבות, את קריעת הדרכונים על ידי הלוחמים החדשים (המגויסים מרחבי העולם) וגם הפעם משולבים בסרט קטעים המצולמים בהשראת המשחק הפופולרי GTA IV. הסרט מסתיים במשפט "...והלהבה הוצתה לה בעיראק. חום הלהבה ורצון האל יתגברו עד שישרפו את נושאי הצלב ב-Dabiq ...".

אחד הקטעים בסרט ובו טבח מרכב נוסע בהשראת משחק ה-GTA הפך להיות ויראלי. הוא צבר מיליוני צפיות ברחבי העולם, לייקים, שיתופים בפייסבוק, טוויטר, יוטיוב, וואטסאפ, דוא"ל, אתרי חדשות, אתרים מחתרתיים ופורומים של גיימרים. הסרטון "התפוצץ" לבלוגוספירה כחודש לאחר הופעתו באינטרנט.

⁷ ה- Hashtag הוא תווית תוכן ברשתות חברתיות. העוזרת לאחרים המתעניינים בנושא מסוים, למצוא את התוכן באותו נושא במהירות. "Hashtagehijacking" הוא 'גניבת' תוויות לצורך ויסות הקשב של גולשי הרשתות החברתיות. לדוגמה, תווית בשם #ILoveIsrael תוביל לציוצים וסטאטוסים התומכים בישראל. הצפה של תווית זו בתכנים אנטי-ישראלים תגרום, למעשה, 'לגניבתה', וכך כל מי שילחץ על תווית זו יגיע בעיקר לתכנים אנטי-ישראלים.

⁸ החדיית' הוא אוסף של הלכות, סיפורים אודות הנביא מחמד ודרך חייו, אשר מופיעים בסונה, הכוללת גם את הביוגרפיה שלו. החדיית' מהווה יסוד הלכה השני רק לקוראן.

⁹ ה- Dabiq הינו המגזין הרשמי של הארגון המופק על ידי מרכז תקשורת אל-ח'יאית המהווה את זרוע התקשורת של הארגון. המגזין מפורסם בכמה שפות ביניהן אנגלית. המגזין נקרא על שם אזור בצפון ח'אלב שבסוריה המוזכר בחדיית' כמקום בו יתרחש הקרב המכריע בין המוסלמים לצלבנים שיוביל להכרעת הנוצרים. בשימוש בשם זה ובמשמעותו בהקשר הקמת החליפות המחודשת מנסים ראשי הארגון לספק משיכה רומנטית לגיוס צעירים למאבק שיוביל להשמדת הנוצרים.

תמונה 1: דף הבית של המגזין Dabiq

המשחק GTA / Grand Theft Auto V מוכר, מאז שוחרר בשנת 2013, עותקים בשווי שני מיליארד דולר, ובקרוב צפויה לצאת גרסה ל-PS4 ול-Xbox¹⁰. סדרת משחקי Call Of Duty היא למעשה גרסה מתקדמת ביותר של סימולטור לחימה אישי, עם מפות הניתנות לתכנון, פעולות מתוכננות עם עשרות "לוחמים" חיים ועוד. מדובר במשחקי רשת המוניים, בהם המשתתפים משחקים בתוך קהילות אונליין, אשר נפגשות לאירועים וירטואליים מבצעיים, וכן משחקים האחד מול השני באופן מזדמן. מדובר בקהילות ובפורומים המונים אלפי אנשים, אשר מעולם לא נפגשו זה עם זה. המשחקים זמינים במחשב האישי, כמו גם בקונסולות המשחק (PS, XBOX), מתאפשרת בהם רמת תקשורת גבוהה (ניהול שיחות באמצעות טקסטים, מצלמות רשת, אוזניות ומיקרופונים), המהווה כר נוח לקיום תשתית גיוס ואימון רחבת היקף וכל זאת תחת אפם של ארגוני הביטחון.

¹⁰ חשוב להדגיש כי אצל רבים מבין עשרות מיליוני אנשים צעירים ומבוגרים הקונים את המשחק לא מתעורר הצורך להתחייב אלימות בעולם אמיתי.

תמונה 2: מתוך המשחק Call of Duty / Modern Warfare II

השוואת המציאות למשחק מחשב, כמו גם הסרטים התודעתיים, מייצרים בקרב צעירי המערב את התפישה כי לקום וללכת ולהילחם בסוריה "קל כמו לצאת לחופשה לדיסנילנד" ובארגון "המדינה האסלאמית" מבינים היטב את פוטנציאל הקונטציה הזו.

בראשית יולי השנה שחרר הארגון סרט בשם Flames of war, השונה בתכליתו מהסרטים הקודמים. הסרט, לעומת קודמיו שהכוונו אל הקהל המוסלמי, מכון לקהל יעד מערבי והוא מתורגם במלואו לאנגלית. הלוחם המרכזי דובר אנגלית רהוטה בדומה לג'יהדי ג'ון והסרט מעט מעודן יותר מקודמיו מבחינת כמות ועוצמת הזוועות המוצגות בו. הארגון דאג, לראשונה, לטשטש חלק מהזוועות, כיאה למסר המוכוון לקהל מערבי. קטעי הלחימה מלוטשים יותר, ומתקשרים בצורה ישירה עם סדרת משחקי ה- Call Of Duty.

תמונה 3: מתוך הפרומו שהופץ על ידי הארגון לגרסה שלהם למשחק הפופולארי Grand Theft Auto/

Salil Al-Sawareem

באמצע ספטמבר השנה שחרר הארגון פרומו שדימה את המשחק GTA5 בשם "Grand Theft Auto: Salil" al-Sawareem. הקטעים בסרטון לקוחים מגרסת הסיפור של המשחק המקורי ומגרסת האונליין שלו. בטקסט המלווה את הסרטון הארגון מכריז שלוחמיו עושים "בשדה הקרב" בדיוק את מה שבני הנוער עושים בשחקם את המשחק באינטרנט. הסרטון מציג לוחמים ג'האדיסטים שצועקים "אללה אכבר" בזמן שהם תוקפים את ארצות הברית. לפי מחלקת המדיה של הארגון מטרת הקדימון הייתה לעודד את רוחם של הלוחמים הג'האדיסטים הפוטנציאליים, ללמד ילדים כיצד להילחם במערב וכיצד להטיל מורא בלבבות אלו המתנגדים למדינה האסלאמית.

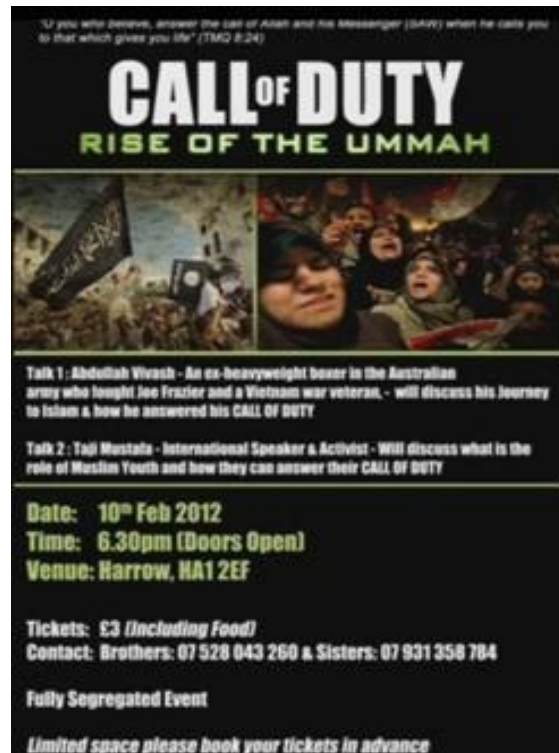
גם אם מדובר בכלי אימון ללוחמים פוטנציאליים וגם אם מדובר בעיקר בכלי תעמולה, כפי שטוענים אחרים, הרי ברור שבכל הנוגע לתעשיית המשחקים זהו קצה הקרחון.

תמונה 4: כרזה לסייבר ג'האד

התקשורת המצרית טוענת שהמשחק וקטע הווידאו נועדו "להעלות את המורל של המוג'אהדין, להכשיר ילדים ובני נוער צעירים כדי להילחם במערב, ולזרוע טרור בלבם של אויביה של המדינה". העיתונות העולמית פרסמה ראיות לשימוש בקהילת הגיימרים והמשחקים המקוונים (בפרט COD ו-GTA) על מנת ליצור מגע, להכשיר לבבות ולפתות צעירים לרעיון הג'האד והלחימה. התופעה הפכה מוחשית כאשר נחשף על ידי התקשורת ה"היפסטר הג'האדיסט הראשון" - צעיר מצרי בשם אסלאם יאקן, רוצח המתהדר בראשים ערופים. נראה כי תספורת האפרו המתולתלת שלו, המשקפיים העבים והמרובעים והמראה 'הקולי' ענו על הציפיות המערביות בדימוי 'המגניב', ועד מהרה צפו ברשת תמונותיו, ההופכות אותו לגיבור תרבות "היפסטרי" שלצעירי המערב קל להזדהות עמו.

במהלך השנתיים האחרונות, ארגונים מוסלמים סוניים קיימו באנגליה ערבי "החזרה בתשובה" לצעירים, המכונים Call of Duty: Rise of the Ummah. ערבים אלו לוו בסרטונים ובמודעות מבוססות גרפיקה הלקוחה בצורה ישירה ממשפחת סדרת המשחקים המצליחה. חלק מאותם ארגונים משמשים כיום כנציגיו הבולטים של הארגון במאבק ללגיטימציה שלו במדיה הבריטית.

תמונה 5: הזמנה לערב החזרה בתשובה בסגנון Call of Duty (ובכל זאת, בריטים - "מספר מקומות מוגבל, אנא רכשו כרטיסים מראש!")

עוד התפרסם באנגליה, כי בחודש יוני טען אב ששני בניו הצעירים (בני 17 ו-18), פותו וגויסו ללחימה בסוריה בשורות המדינה האסלאמית, לאחר שקיבלו במתנה עותקים של המשחק הפופולארי Call of Duty: Ghosts. בחודש אוקטובר האחרון פנה צעיר סקוטי למשטרה, לאחר שלטענתו, בעת ששיחק בגרסת האונליין של Call of Duty: Ghosts במכשיר ה-Xbox שברשותו, פנה אליו גורם עלום וביקש ממנו לתרום כסף או להצטרף ללוחמי המדינה האסלאמית. באוסטרליה, המשטרה הפדראלית עצרה חשודים בהשתייכות לאל-קעאידה והחרימה מכשירי פלייסטיישן 3. בדוגמה אחרת, אזרח בריטי שהצטרף לקיצונים האסלאמיים התראיין לתקשורת, באומרו שהלחימה ומשימות הטרור שלו הן טובות "וכיפיות" יותר מאשר המשחק Call of Duty.

בחדשים האחרונים, בעקבות חשיפות אדוארד סנודן, הודו ארגוני הביון המובילים בעולם, ביניהם ה-NSA וארגון הביון הבריטי ה-GHCQ, כי חדרו בשנים האחרונות לשרתים ולקהילות המשחקים המקוונים והם עוקבים אחר הנעשה, אחר המשתמשים וכוונותיהם. כמו כן נחשף כי הארגונים, ובראשם ה-CIA בשיתוף עם חברת טוויטר, פועלים באופן יום-יומי למחיקת חשבונות של פעילי הארגון ומנגד להפיץ באמצעות חשבונות מדומים מסרים סותרים. DARPA, מעבדת המחקר של הפנטגון, מימנה מערך של מחקרי מדיה חברתיים, הכוללים ניתוחים על פעילים פוליטיים ושיטות דיסאינפורמציה, תוך מאמץ להבין

כיצד ניתן להשיג השפעה התנהגותית ("העניין הבא",

fire-tweeting וכו') במגוון פלטפורמות של רשתות חברתיות. לאחרונה אף הופץ ברשתות החברתיות סרט של מחלקת המדינה, המתבסס על תפיסות וכלים דומים לאלו שבסרטון *Flames of war*, אך מציג את האמת (הזוועות) שמאחורי מעשי הארגון. כבר בתחילת 2009 הוציא ה-HDS האמריקאי מסמך המציג את התופעה ואת הסיכון הכרוך בה,¹¹ אולם נראה כי עד לאחרונה התיזה שהוצגה בו לא נלקחה ברצינות על ידי סוכנויות המודיעין והביטחון בעולם המערבי.

גיוס חברים

לצד מאמץ הגיוס באמצעות משחקי המחשב, מפיץ הארגון אפליקציות רשמיות הזמינות להורדה מה-Google Play. אחת האפליקציות הנקראת "שחר הבשורה המשמחת" משמשת להגדלת הפרופיל שלהם על ידי שימוש ברשתות החברתיות. אלפי משתמשים הורידו ונרשמו לאפליקציה המתוארת, המדווחת חדשות מסוריה, עיראק והעולם האסלאמי. המשתמשים מאשרים לארגון לקבל מידע רב מהמכשירים שלהם וכן הרשאה לשלוח טוויטים באמצעות החשבונות האישיים שלהם. זה מאפשר לטוויטים של הארגון להגיע למאות או יותר אלפי חשבונות, דבר הנותן תחושה שהתוכן שלהם פופולרי יותר ממה שהוא עשוי להיות במציאות.

אמצעים אלו ואחרים הובילו לתופעה שקיבלה את הכינוי "תיירות ג'האד" או "תיירות טרור" (באנגליה טבעו אף את המונח "five-star jihad"). "תיירות טרור" היא הכינוי הלא רשמי שניתן לתופעה בה גברים צעירים, משכילים, המתפקדים היטב בחברה, נוסעים למדינות מוכות מלחמה שלארצם אין הסכם הסגרה איתן, כדי להשתתף בהרפתקת לחימה לצד ארגוני מורדים וטרור ולהרוג בני אדם. לאחר מכן, התיירים יחזרו לארצם ולא יחששו מהעמדה לדין בגין מעשיהם ופשעיהם במדינות הללו. תופעת "תיירות הטרור" הולכת וגדלה ברחבי העולם. המדינות הפופולאריות ביותר כיעד ל"תיירות טרור" בימים אלו הן סוריה, אפגניסטן ועיראק. הצעיר האוסטרלי בן ה-17, שנחשף באחד מסרטוני הארגון ביוני האחרון, שיצא להילחם בסוריה והתחייב להניף את דגל דאע"ש מעל ארמון בקינגהאם, הוא אחד הביטויים הבולטים לתופעה זו.

לטענת ה-CIA, נלחמים בעיראק ובסוריה יותר מ-15,000 טרוריסטים זרים בלמעלה מ-80 מדינות. לצד ג'האדי ג'ון, קיימות דוגמאות נוספות כמו ה-Kiwi jihadi מניו-זילנד, צעירים מאוסטרליה, שעל פי העיתונות המקומית הפכה ליצואנית המובילה ללוחמי הארגון, ועוד.

אין המדובר רק בארגון המגייס פעילים ללחימה בסוריה ובעיראק באמצעים חדשניים. על פי חשדות ה-CIA כפי הנראה מדובר בתהליך ויראלי של יצירת מפגעים בודדים עצמאיים שיגבירו את הטרור במדינות המערב עצמן. לדוגמה, אזרח אמריקאי תושב בוסטון, עשה מסע הרג בו רצח ארבעה אנשים ובחקירתו התוודה שעשה זאת בתגובה לנעשה במזרח התיכון וכי זהו חלקו הקטן במאמץ הג'האד; האחים שביצעו את הפיגוע במרתון בוסטון ונקשרו לאחר חקירה לתא של הארגון; עובד שפוטר ממפעל עיבוד מזון באוקלהומה וערף את ראשה של אחת העובדות על רקע פרסום סרטוני דאע"ש; אישה שראשה נערף בגינת ביתה בלונדון ע"י אדם שכונה "Machete man"; הסתערות של צעיר עם גרזן בניו יורק, בניסיון לפגוע בשוטרים; סדרת אירועי רצח וניסיון לרצח בקנדה, לרבות ירי בבניין הפרלמנט מחוץ לחדרו של ראש ממשלת קנדה, ששהה בבניין בזמן האירוע ועוד. לא רק שלכל האירועים הללו יש קשר מובהק בין

¹¹ "The Internet as A Terrorist Tool for recruitment and Radicalization of youth – white paper"

החשודים לבין ארגון המדינה האסלאמית או לרעיונות אסלאם קיצוניים, אלא שיש להם מאפיינים ויראליים מדבקים ולכן במעשיהם שלהם – מתגייסים מפגעים חדשים.

בין המצטרפים לשורות הארגון במדינות המערב, יש צעירים רבים שנולדו במערב למשפחות מוסלמיות מהגרות, אך לצידם גל הולך וגואה של צעירים מערביים נוצרים ויהודים, המצטרפים לשורות האסלאם ומפרסמים זאת בסרטוני תעמולה בטענה שמצאו את האור. חלקם מצטרפים לשורות הלוחמים בעיראק ובסוריה, וחלקם פעילים בארצות מוצאם. ראש ה-FBI מסר כי גם לרשויות האמריקניות ידוע על שניים עשר אמריקנים שלוחמים לצד הקיצונים בסוריה. לדבריו, יותר מ-100 אמריקנים ניסו להגיע לסוריה ונעצרו בדרך, או שחזרו בינתיים לארצות הברית. הוא מסר כי כל אותם אמריקנים ששבו מסוריה לאחר לחימה לצד הטרוריסטים, נמצאים במעקב, בחקירה או שכבר נעצרו. דאגה דומה מדווחת בבריטניה, ניו-זילנד אוסטרליה ובמדינות נוספות במערב.

היגיון ההתפשטות במרחב, מה המערב לא מבין?

"להבנתי, הסייבר יתגלה תוך זמן לא רב כמהפכה גדולה יותר מהמצאת אבק השריפה, שהשפעותיה יהיו משמעותיות יותר מאלו שהוביל הניסיון למצות את מימד האוויר בלחימה בתחילת המאה ה-20"¹², כך אמר ראש אמ"ן היוצא בתחילת השנה.

בשונה מתפישות הבוחנות את כוחו של הארגון במספר לוחמי בעיראק ובסוריה, מספר כלי הרכב ("טנדרים") והנשק העומד לרשותם, הצליח ארגון "המדינה האסלאמית" לפתח נשק משמעותי ומסוכן פי אלפי מונים.

תוך הבנה וניצול של תופעות חברתיות והפוטנציאל הטמון בגלובליזציה הרשתית, הפעיל הארגון בצורה סימולטנית מנגנוני השפעה המוניים שונים ומגוונים, כאשר חלקם מבוססי משחקי המחשב והרשת וחלקם קונבנציונאליים יותר, מבוססי הרשתות החברתיות. המהלך הזה הוביל ליצירתו של מסע תעמולה מקוון מתוחכם ומתוזמן היטב שעומק והיקף השפעתו עשויים להיות אחד האירועים המעצבים ביותר בשנים הקרובות. ארגוני הביטחון במערב שחקרו וזיהו את התופעה לא האמינו ביכולתו של הארגון ליצור מהלך משמעותי ממשי. בדומה לאירועים בעבר - הכתובת הייתה על הקיר. במסמך היעדים הרשמי של האחים המוסלמים בצפון אמריקה משנת 1991 מופיעה תוכנית שמטרתה¹³:

"...grand jihad is in eliminating and destroying the Western civilization from within...."

גם כאן ההפנמה של פוטנציאל הנזק הבשילה מאוחר וכפתה על מנהיגי ארה"ב, העולם המערבי והערבי להימצא בנקודה אסטרטגית שלא רצו בה. הקואליציה המובלת על ידי מנהיגי המערב יצאה לפעולה קיצונית שעלותה למשלם המיסים האמריקאי, כדוגמא מייצגת, 10 מיליון דולרים ליום.

הסייבר והרשתות החברתיות – מימד ההשפעה החדש

מרחב הסייבר הינו מימד מומצא על ידי האדם, המבוסס על מחשבים (חומרה/תוכנה) ותקשורת (על מגוון סוגיה), ומייצר מידע ופעילות אנושית ענפה בו. זהו מרחב נטול תלות בגבולות גיאוגרפיים ומוסכמות משילות מודרניות. מבחינה חברתית, מרחב הסייבר מאפשר למשתמשים בו לקיים

¹² ר' אמ"ן היוצא האלוף אביב כוכבי, בנאום בכנס ה- INSS בינואר 2014.

¹³ מסמך ששימש כראייה במשפט מלחמה בטרור כנגד התאחדות ה-HOLYLAND בשנת 2008

אינטראקציה במגוון דרכים: להקים ולקיים קהילות, להחליף רעיונות, לשתף מידע, לספק תמיכה חברתית, לקיים עסקים ומסחר, ליצור אמנות, לשחק במשחקים, לעסוק בדיון פוליטי וכך הלאה. בשנים האחרונות הפך מרחב זה למרחב לחימה של ממש. לעיתים ככה העומד בפני עצמו, ולעיתים ככה המסייע לחימה במרחבים המסורתיים (היבשה, האוויר והים - יש שיוסיפו גם החלל), לעיתים כחלק מלחימה רחבה (בין היתר כמכת פתיחה לקראת לחימה) ולעיתים כמימד במערכה שבין המלחמות, לעיתים הוא מופעל על ידי מדינות ולעיתים על ידי ארגונים (טרור או אחרים). כך או כך, ברור הוא שהלחימה במרחב הקיברנטי הולכת ומתעצמת לכדי מרחב המשנה דרמטית את אופי הלחימה וסוגי האתגרים הגלומים בה.

באופן מסורתי תחום הסייבר התייחס לשלושה נדבכים בעיקר והם: CNE - ריגול, CNA - תקיפה קיברנטית ו- CND - מגננה במימד הסייבר. בשנים האחרונות הצטרף לאלו נדבך נוסף, ה- CNI (Computer Network Influence) - השפעה באמצעות מימד הסייבר. מדינות המנסות להתאים עצמן לעידן המתפתח עוסקות בעיקר במבנים ארגוניים שימצו באופן מיטבי את הפוטנציאל הנובע מהסינרגיה בין הנדבכים.

מדינות רבות, ומדינת ישראל ביניהן, משקיעות מאמץ, משאבים ומקיימות בשנים האחרונות תהליכים ארגוניים על מנת להיערך לעידן הסייבר. בצה"ל מחולקת האחריות על הנדבכים הללו בין אגף המודיעין לאגף התקשוב. חשוב לציין שבנדבך ההגנה פועלים במדינת ישראל מספר גופים בנוסף לצה"ל, ביניהם השב"כ (באמצעות רא"ם לשעבר - הרשות הממלכתית לאבטחת מידע), משרד המשפטים (באמצעות רמו"ט - הרשות למשפט טכנולוגיה ומידע), משרד הביטחון (באמצעות מלמ"ב - הממונה על הביטחון במערכת הביטחון) ומשטרת ישראל.

מאז הקמתו לפני למעלה משנתיים, מוביל מטה הסייבר הלאומי את תחום הסייבר במדינת ישראל, לצד הארגונים האחרים. הצורך בשדרוג ההיערכות הלאומית בתחום הסייבר לא אחרה לבוא, ורק לאחרונה הכריז ראש הממשלה, בנימין נתניהו, על הקמת הרשות הלאומית לסייבר. נתניהו הסביר בפתח ישיבת הממשלה: "החלטתי לפתח רשות לאומית לנושא הסייבר שתסדיר ותדאג להגנת מדינת ישראל בנושא הסייבר. לא רק ההגנה על המתקנים החשובים וגופי הביטחון, אלא כיצד להגן על אזרחי ישראל מפני תקיפות. זוהי רשות חדשה, זה בעצם להקים 'חיל אוויר' נגד איומים חדשים ולא להסתמך על כך שהדבר יתבצע מתוך גופים קיימים. אנחנו בעולם חדש, מתארגנים עם כוחות חדשים. יש לזה משמעות גדולה מאוד להגנתה של מדינת ישראל"¹⁴.

¹⁴ שלמה צננה, "חדש: הרשות הלאומית להגנת הסייבר", ישראל היום, 21.09.2014.
<http://www.israelhayom.co.il/article/220445>

השפעת הרשתות החברתיות בעידן ה- Web 2.0 טרם נחקרה לעומק, ובוודאי שהשלכותיה לא מבוררות באופן מספק. יחד עם זאת השפעתן ניכרת בכל מעגלי החיים של פרטים, חברות, ארגונים ומדינות. במידה רבה ניתן לומר כי באמצעות השפעתן על הפעילות האנושית (כמו גם פוטנציאל ההשפעה בחלוקה דורית) תופעות רבות הפכו "מדבקות" (ויראליות) בהיקפים ובקצבים שטרם נראו דוגמתם. אין ספק, למשל, כי הרשתות החברתיות שיחקו תפקיד היסטורי בהפיכה במצרים. זו לא הייתה הפעם הראשונה בה רשתות חברתיות משמשות ככלי לקמפיינים עממיים וירטואליים, אך זו הייתה הפעם הראשונה בה קולו של ההמון התגבש לכלל פעולה משותפת. המחאה שהחלה בפייסבוק ובטוויטר והביאה בסופו של יום לסוף עידן מובארכ, כבר נכנסה לדפי ההיסטוריה. דף פייסבוק בשם "כולנו חאלד סעיד"¹⁵ [נחשב לנקודת הפתיחה](#) של המהפכה המצרית. דף זה הצליח לגייס ולאגד מאות אלפי מצרים על רקע חוסר שביעות הרצון של הצעירים במצרים, ועם רוח גבית חזקה מהמהפכה האזרחית הסוערת בתוניס. ב-25 בינואר, צלחו ההמונים את מגבלות המרחב הווירטואלי והחלו להתקבץ בכיכר תחריר, כל זאת בליווי גל שביעות המוניות והתפרעויות ברחבי המדינה, שבסופו של דבר גרמו לנפילת משטר מובארכ.

מה המערב עדיין לא מבין

בהופעתו בפני חברי המשנה למודיעין של וועדת חוץ ובטחון, טען ר' אמ"ן הנכנס אז, האלוף אביב כוכבי, כי "אין סכנה ליציבות השלטון במצרים" ועוד הוסיף: "אנחנו לא רואים באחים המוסלמים כוח מאורגן או מלוכד מספיק כדי לתפוס את השלטון, למרות שאם יהיו בחירות הם יקבלו 40 אחוז".¹⁶ אלא שהאירועים הדרמטיים במצרים הובילו למציאות חדשה. נראה כי יש לנו קושי לתפוש את עוצמתן של התארגנויות חברתיות וירטואליות לכאורה, ועוד יותר קושי לדמיין מהפכות שבאות בעקבותיהן. עבור מנהיגי המערב מורכב לחשוב שעריפת ראשים ופיגועי גרזן הן התוצאה של בחירה רציונלית להרוג אויבים ייעודיים בשם האסלאם. הרבה יותר קל לישון בלילה אם מניחים שמדובר רק בשני זאבים בודדים הלוקים בנפשם, במקום להבין כי מדובר בחסידים של תנועה דתית-לאומית מאורגנת, המורכבת

¹⁵ צעיר ששוטרים רצחו באלכסנדריה כשנה וחצי לפני תחילת המהפכה

¹⁶ אריק בנדר, "קריאות בכנסת: לחקור את מחדל המודיעין", NRG מעריב, 31.01.2011.

מאלפי מאמינים אמיתיים, המוכנים להרוג ולמות בהוראתו של המנהיג הכריזמטי שלהם, בפרט כאשר הזמנות אלו יועברו באמצעות טוויטר.

חוקרים רבים עוסקים בחודשים האחרונים בשאלות: מה הניע לשינוי המהיר והדרמטי במדיניות המערב? מה הוא שגרם לנשיא ארה"ב לשנות את מדיניותו במאה ושמונים מעלות, לאחר שזו מחזירה אותו לעיראק? מה הניע את הרכבת הקואליציה של מדינות מערביות וערביות במלחמה עתירת משאבים בארגון טרור המונה כמה אלפי לוחמים? התשובה לכך נעוצה בהבנת רישותה של התופעה ומופעה השילוחיים, המצויים כבר בתוך המערב ולא פחות מכך בפחד מפני מחזה האימים המתרחש לנגד עיננו. ההבנה היא שארגון "המדינה האסלאמית" עלול להסתבר לא כמופע הזוי בר חלוף, כי אם כמנגנון משוכלל ומתקדם, שמצליח בינתיים להרחיב את בסיס כוחו, ולהתפשט באופן נרחב ושיטתי גם על אדמת הדמוקרטיה הליברליות במערב.

באופן פרדוקסלי, דווקא התקיפות של הקואליציה המערבית בסוריה ובעיראק כמוהן כניסיון לכיבוי מדורה בדלק. לצד ההטפה במסגדים, המהווה את התשתית לרעיון "הצדק החדש", התכנים הרשתיים המגיעים משדה הקרב בסוריה ובעיראק, המופצים ברשתות החברתיות, עשויים להעביר רבים משלב התסכול לשלב המעשה. שכן, המאבק, כך לפחות על פי גורמי ג'האד, הוא מלכתחילה על צדק כלכלי – פוליטי, וקיפוח ועל כך שכוחות מערביים פולשים, המונעים מאינטרסים כלכליים, באו לשלוט על משאביהם. הרציונליזציה הדתית של המאבק היא על הזוהר האסלאמית, המופרת בכוח זה עשורים על ידי כוחות חיצוניים.

פניית הארגון למאמינים במדינות המערב לא מכוונת רק לשכבות החלשות ולשוליים סוררים. הארגון פונה בקריאה ישירה למהנדסים, רופאים ומומחים המתחברים למוסלמי שבתוכם לפנות ולסייע במאבק. כיום, משולבים במדינות המערב מוסלמים רבים בתפקידים ביטחוניים, ממשלתיים ואחרים, שהצטרפותם הרעיונית צריכה לעורר דאגה רבה בקרב ממשלות המערב. מזה כשנתיים הכינו עצמם מנהיגי הארגון לעימות חזיתי נרחב מול המערב ומדינות ערב "הכופרות". כיבוש שדות הנפט והמשך הפעלתם¹⁷ מעידים כי למנהיגי הארגון ברור שלטובת המאבק הנרחב נדרש בסיס כלכלי והם מתכוונים למאבק ממושך. המאבק, אם כן, מול המעגל השלישי, המערב, מונע ראשית לכל מההכרה בצורך להסיג את השפעתו של המערב מהטריטוריה המוסלמית, ולשם כך יש להפעיל לחץ כבד, כולל באמצעי הפחדה קיצוניים, על החברות (societies) המערביות המאפשרות למנהיגיהן להמשיך במדיניות זו.

"המלחמה אינה אלא המשך המדיניות באמצעים אחרים [...] החשיבות לדיכוי רוח הלחימה של היריב, אינה נופלת מהרג ממשי של חייליו [...] במלחמה ישנן דרכים רבות אל המטרה. לא בכל מקרה דרושה הכנעת האויב; השמדת כוחותיו, כיבוש מחוזותיו והחזקתם, פלישה לתוכם בלבד, פעולות המכוונות ישירות אל קשרים מדיניים ואף המתנה פסיבית לתקיפות מצד האויב – הרי כל אלה אמצעים. שניתן לנצל כל אחד מהם כדי להכניע את האויב."

קארל פון קלאוזביץ

האתגרים במלחמה בארגון "המדינה האסלאמית" קשורים, ראשית לכל, להבנה שהמנגנון בנוי על תפיסת הרשתיות החברתית הגלובלית, ובפועל המדינות המערביות לא מסוגלות לפעול באופן יעיל ולמנוע המשך פעולתו. הסיבה לכך נעוצה בתפישה הליברלית הבסיסית של המדינות המערביות, שכן

¹⁷ לאחרונה התפרסמו מודעות דרושים למשרת מנהל תפעול שדות נפט בשכר 140,000 ל"ש לשנה

על מנת למנוע את התפשטות הרעיון הדאע"שי במערב יש לפעול ביד חזקה מול חירות הביטוי ברשתות ומול כל הפרת סדר על ידי מוסלמים. לכן, בראיית מנהיגי המערב, המלחמה המתנהלת ברגעים אלו מול הארגון בסוריה הינה, למעשה, מלחמה על הבית. לא רק מלחמה במובן של איום מוחשי על הריבונות המדינית (כמו פיגועי ה-11 בספטמבר) או איום מוחשי על הביטחון האישי המתערער בעקבות פיגועי ה"זאב בודד" (רצח אזרחים לא מוסלמים בעולם ובארה"ב) שכמעט בלתי ניתנים לסיכול, כי אם מלחמה על מהות אופייה של החברה המערבית הפתוחה והמדינה המערבית הדמוקרטית.

לצורך התווית כיוון פעולה מנהיגי המערב חייבים להבין את ההיגיון האופרטיבי הבסיסי המשרת את החזון של הארגון, שפיתח ושכלל התפשטות רשתית בשלושה מעגלים (עיראק, סוריה ואפגניסטן בראשון, מדינות מוסלמיות כופרות בשני, והמערב בשלישי) בדרכו למימוש "חזון אחרית הימים". ההתמודדות המערבית מוכרחה להיות סימולטנית וסינרגטית בשלושת המעגלים בהם מנסה הארגון להתפשט, אך היא אינה יכולה להתקיים בלא היגיון אסטרטגי ארוך טווח, מה שמאפיין כרגע את הגישה המערבית, ובעיקר את זה האמריקאית. האסטרטגיה צריכה להיות מסוגלת לזהות קודם כל את הכשלים בהתנהלותו של המערב, בגישה שכונתה מאז פיגועי ה-11 בספטמבר: המלחמה בטרור העולמי (GWOT), שהביאונו עד הלום; היא גם צריכה להצביע על פוטנציאל שיאפשר הסדרה פוליטית שתניח את דעתם של השחקנים המעורבים. אין באמתחתנו פתרון קסם ואין לנו אלא להצביע על כשל זה, שכמו שהוביל את עיראק ואפגניסטן לכאוס הנוכחי, כך צורת ההתערבות הנוכחית עלולה רק להעמיק אותו. מה שברור לעיני כל הוא, שההתנהלות האסטרטגית העכשווית של המערב הינה תגובתית ושליטת במאפייניה (ללא יעדים פוזיטיביים המגדירה יעדים לעתיד רצוי) ומינימליסטית, כלומר נועדה רק למנוע מהיריב להשיג את יעדיו.

גם ההתמודדות עם הארגון בתוך "המעגל הראשון", בעיקר מהאוויר, לא מסוגלת לגעת במקורות התופעה ובמאפייני השפעתה על הקרקע. וכן, כמו שהורחב במאמר זה, היא אינה מתמודדת עם הרשתיות של התופעה בשלושת המעגלים וביזקות ביניהם. העידן הדיגיטלי הביא עימו מאפיינים המשנים באופן דרמטי את אופי הלחימה, בדיוק כפי שכלי הטיס שינו באופן דרמטי את הלחימה. עלינו לפתח צורות לוחמה רלוונטיות חדשות על מנת לפתח מסוגלות להתמודד עם אתגרים מסוג זה. כמו כן, בניגוד לדרך הפעולה שנוקטות בה שותפות הקואליציה, מענה רלוונטי מחייב הבנה של התופעה מבית והתמודדות עמה בכלים מגוונים ומתקדמים. בדומה למערכת "צוק איתן" שבמסגרתה ירה החמאס אל מדינת ישראל מתוך אוכלוסייה פלסטינית, התחבא ונלחם מתוכה תוך הבנה וניצול ציני של המגבלה הישראלית המחויבת לחוקי המלחמה וטוהר הנשק, כך במערכה זו פועל ארגון "המדינה האסלאמית" באמצעות לוחמת סייבר מבוססת CNI אל ומתוך החברה האמריקאית תוך הבנה וניצול של תפישת החופש החברתי האמריקאי.

סיכום

מאמר זה לא התיימר להציע ניתוח אידיאולוגי ומקיף של המגמה המיוצגת על ידי התפשטותו של ארגון "המדינה האסלאמית", כמו גם לא להציע פתרונות קסם שכנראה אין בנמצא. מאמר זה האיר את הפוטנציאל הגלום במימד הסייבר, על מנת להבין ראשית לכל את התופעה, כמו גם להצביע על הפוטנציאל הגלום בו כדי להתמודד עמה. באמצעות ניתוח פעילותו של הארגון במימד הסייבר ובמיוחד בפעילות ה-CNI במסגרת הרשתות החברתיות, מודגם הפוטנציאל הגלום בהשפעה רחבה על חברות (societies) ובאמצעותן השפעה על סדר יום מדיני ועולמי. באופן מסורתי, נתפס המימד כתווך לפעילות

ריגול (ריגול מסחרי, תעשייתי ועסקי), התקפה והגנה כנגד ריגול או התקפה. ארגון "המדינה האסלאמית" זיהה את הפוטנציאל הגלום בפעילות האנושית במימד זה (במיוחד בקרב צעירים עד גילאי 23) ומצליח, בתחכום, מקצועיות ותוך ניצול חופש הביטוי הדמוקרטי-המערבי, לייצר תופעה שבראית מנהיגי וממשלות המערב נתפסת מסוכנת דיה על מנת לצאת למלחמה כוללת נגדה.

בעידן שלאחר "ויקיליקס", דאע"ש, כארגון טרור, פועל תחת חסות התפיסה הדמוקרטית ליברלית המקדשת את חופש זכויות האדם. בראיון שהעניק בחודש מאי השנה, טען סטיוארט בייקר, יועץ בכיר ל-NSA ולשעבר עוזר השר לביטחון פנים בממשל בוש האב, כי גופי המודיעין נכנסים לעשור של קיפאון מבחינת פיתוח שיטות איסוף מידע אגרסיביות "וכך אנו נאבד יכולות מודיעיניות שאפילו לא נהיה מודעים לאובדן - עד שנצטרך לשלוח חיילים למקום שבו הם ייפגעו בצורה שלא ציפינו".

ביקר חזה את המציאות כמעט במדויק. נראה כי הדרך בה בחרה ארה"ב להגיב, וההערכה כי זו צפויה להיות מערכה ארוכה, עלולה להסתבר כ"חרב פיפיות", שתחזק את מגמת התפשטותו של הארגון. מתקפת הקואליציה המערבית מוצגת על ידי ארגון "המדינה האסלאמית" כמתקפת הצלבנים המערביים על האומה המוסלמית, וככזו, היא מסמנת בראייתם את יריית הפתיחה בקרב אחרית הימים. מערך ההסברה של הארגון התכונן היטב לתגובה הצפויה של המערב, ומאז החלה הקואליציה לתקוף בעיראק הוא העצים ברשת את הקריאה לפיגועים כנגד הכופרים המערביים, בדגש על חיילים, שוטרים ואנשי ממסד. כך, אנו עדים בחודש האחרון לגל טרור, עצמאי לכאורה, כלפי לובשי המדים ומוסדות שלטון במדינות במערב.

התגובה המערבית המיידית לתקוף את האיום ישירות, בעיקר מהאוויר, אולי מובנת, אך היא אינה מתמודדת עם הבעיה מבית ועם ההבנה כי גורם חיצוני זה, מנסה לערער ולפגוע במרקם הרב תרבותי ובצביון החיים המערבי הסובלני. היא אף אינה מתמודדת עם המקורות והתנאים המאפשרים לתופעה זו להתעצם ולהתפשט במדינות המערב עצמן.

מנגנון גיוס התרומות וכח האדם של דאע"ש במערב לא הגיח משום מקום - הוא חבר למנגנונים קיימים ולמוסדות וארגונים סונים מוסלמים דוגמת "האחים המוסלמים" שכבר מבוססים היטב במערב. המנגנונים הללו הן למעשה תנועות שחלקן חברתיות וחלקן קהילתיות (מסגדים), אשר השתרשו כחלק מהמרקם החברתי/קהילתי הליברלי במערב ובאותה הנשימה חותרות תחתיו. דרכם ודרך עמותות שונות, דאע"ש יכל לפעול בשקט, מתחת לרדאר וללא חשש מגילוי.

בתזמון מעניין, לפני עשור בדיוק, ועדת החקירה הממלכתית לחקירת מחדלי מאורעות ה-11 בספטמבר בארה"ב, פרסמה את מסקנותיה העיקריות: המסקנה הראשונה הייתה כי מדובר היה בכשל של הדמיון וחוסר חמור בחשיבה יצירתית אשר חלחלה למוסדות השלטון - מהנשיאים, דרך גופי הביון וכלה באחרון הפקידים. המסקנה השנייה, קשורה בהיעדרה של מדיניות מסודרת; השלישית, מתייחסת לכשל ביכולותיה של המדינה להתמודד עם איום מסוג זה, והרביעית גרסה כי ניהול האירוע לקה בכשלים רבים. יותר מעשור אחרי ומול התפתחותו הדרמטית של אותו איום, הג'יהאד הגלובאלי, המערב ובראשו ארה"ב מצויים אל מול אותה שוקת שבורה.

העיסוק הנרחב הקיים כיום בעולם בהקשרי הסייבר נוגע בעיקר ליכולות ריגול והתקפה שלילתית. לארגוני טרור כארגון "המדינה האסלאמית" אין כיום עניין או יכולת ממשית לפתח מערכי תקיפה ואיסוף מבוססים. אך בעוד שארגון אל-קאעדה הוציא על פי ההערכות כמיליארד דולר על מתקפות 11 בספטמבר, מצא ארגון "המדינה האסלאמית" מנגנון יעיל וזול, מבוסס סייבר, להכות במערב ולא לפתח את נשיא ארה"ב לפעול בניגוד מוחלט לתפיסה שהובילה אותו טרור ובמהלך תקופת כהונתו, עד כדי

התפשרות אפשרית עם תכנית הגרעין האזרחית האיראנית. ההשפעה הגלומה שבלוחמת ה-CNI, השלכותיה, כמו גם הקושי בהתמודדות עמה מחייב השקעה במו"פ רלוונטי והתאמה מהירה של תפישות ודוקטרינות התמודדות. בהקשר הישראלי אין שום ערובה לכך שהתובנות מהמערכה של ומול ארגון "המדינה האסלאמית" לא יחלחלו לדפוסי הפעולה של חזבאללה וחמאס, כמו גם לשחקנים מאתגרים אחרים.

בתחילת 2012, במקביל להקמת המטה הקיברנטי הלאומי במשרד ראש הממשלה נטען כי האקר סעודי בשם 0x0mar גנב פרטי אשראי של עשרות אלפי ישראלים. "ישראל תוקפת והורגת פלסטינים חפים מפשע, היא מבצעת רצח עם ומפרה חוקים בינלאומיים. לכל העולם יש בעיות עם ישראל. אני רוצה לפגוע בישראל מבחינה פיננסית וחברתית", כך הסביר את מעשיו בראיון לעיתונות ההאקר הסעודי. חמאס עשה ניסיון פרימיטיבי שלא צלח לשימוש במרכיבי תודעה במערכות "עמוד ענן" ו"צוק איתן" אך אין שום ערובה לכך שתובנות הלחימה של ארגון "המדינה האסלאמית" לא יחלחלו לדפוסי הפעולה שלו או של יריבים נוספים. על רשות הסייבר המתהווה בימים אלו להבטיח ובהקדם כי מדינת ישראל ואזרחיה ערוכים להתגוננות מפני איומי סייבר מסורתיים וכאלו מתפתחים בכל אחד מהעימותים הבאים.

"OH, East is East and West is West, and never the twain shall meet,
Till Earth and Sky stand presently at God's great Judgment Seat;
But there is neither East nor West, Border, nor Breed, nor Birth,
When two strong men stand face to face, tho' they come from the ends of the earth!"
Rudyard Kipling

